

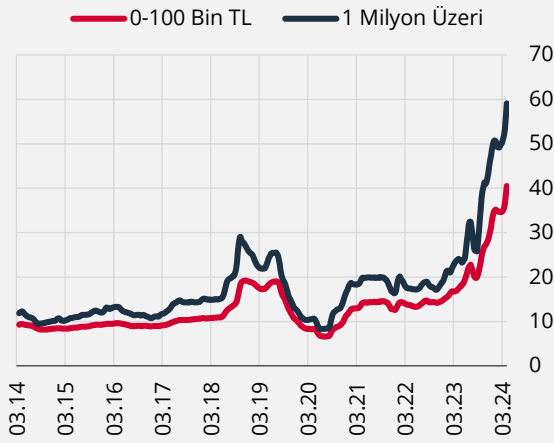
Kutu 2.1

Yüksek ve Düşük Montanlı Mevduata Uygulanan Faiz Farkı ve Nedenleri

TL mevduat büyüklüğü, bankalarca mevduat için teklif edilen faiz oranının belirlenmesinde önemli bir faktör olmaktadır. 100 bin TL altı tutara sahip mevduat düşük montanlı ve 1 milyon TL üzeri mevduat yüksek montanlı olarak gruplandırılarak iki grubun mevduat faizleri incelendiğinde, düşük montanlı mevduata son 10 yıllık dönemde yüksek montanlı mevduata kıyasla bankalarca daha düşük faiz verildiği görülmektedir (Grafik 1). Yüksek montanlı mevduat sahibinin bankadan mevduatını çekmesi durumunda bankanın likidite rasyoları düşük montanlı mevduatın çekilmesine kıyasla daha fazla etkileneceği için, bu mudilerin bankalar karşısındaki pazarlık gücü daha yüksektir. Ayrıca, yüksek montanlı mevduat sahibinin finansal okur yazarlığı ve mevduata alternatif yatırım araçlarına yönelme ihtimali daha yüksek olduğu için mevduat faiz esnekliğinin de daha fazla olduğu değerlendirilmektedir. Öte yandan, sayıca daha fazla düşük montanlı mevduat sahibini bankada birikimlerini tutması için ikna etmek operasyonel yük getirirse de likidite riskini azaltması açısından düşük montanlı mevduat sahibi sayısının artması bankalar için önem taşımaktadır. Bu nedenle, mudinin pazarlık gücünün görece daha yüksek olduğu yüksek montanlı mevduat grubuna kıyasla, operasyonel yüküne rağmen likidite elde etmek ve likiditesindeki olası oynaklıkları azaltmak amacıyla dönemsel olarak bankaların düşük montanlı mevduat grubuna yönelebileceği ve bu gruba da yüksek montanlı gruba benzer faizler önerebileceği değerlendirilmektedir.

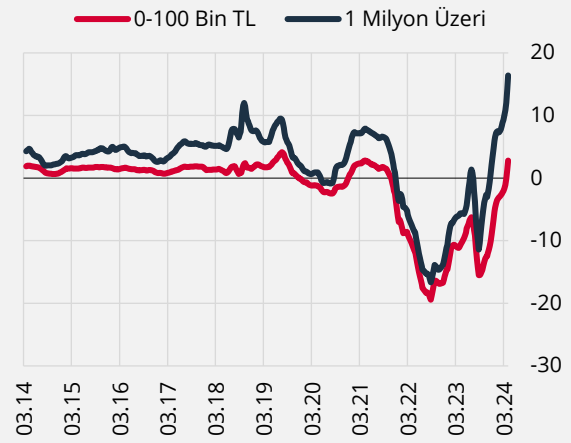
Yüksek ve düşük montanlı mevduat sahiplerinin nominal faizleri arasındaki farkın dönemsel olarak değiştiği görülmektedir (Grafik 1). 2014-2022 yılları arasında düşük ve yüksek montanlı mevduat faizleri arasındaki fark 3,7 yüzde puan iken sonraki dönemde bu fark 10,7 yüzde puana yükselmiştir. 2022 yılı sonrasında enflasyon beklentilerindeki artış da iki grubun nominal faiz farklarının yükselmesinde etkili olmaktadır. Yüksek ve düşük montanlı mevduat faizlerinin 12 aylık enflasyon beklentilerine göre reelleştirilmiş farkı 2014-2022 yıllarında ortalama 3,3 yüzde puan iken 2023-2024 yılları arasında bu fark 7,8 yüzde puan ile daha yüksek olmaya devam etmektedir (Grafik 2).

Grafik 1: Düşük ve Yüksek Montan Nominal TL Gerçek Kişi Mevduat Faizleri (4HO, %)

Kaynak: TCMB.

Grafik 2: Düşük ve Yüksek Montan Reel TL Gerçek Kişi Mevduat Faizleri (4HO, %)

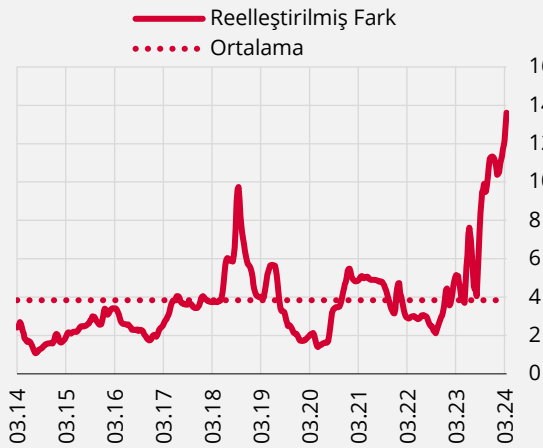

Kaynak: TCMB.

Reelleştirilmiş yüksek ve düşük montanlı mevduat faiz farkının analiz edilen son on yıllık sürede 3 dönem boyunca uzun dönem ortalamasının üzerinde gerçekleştiği dikkat çekmektedir (Grafik 3). Bu dönemlerden ilki, 2018 yılı kur şokunun yaşandığı, enflasyon beklentilerinin arttığı ve sıkı para politikasının uygulandığı Haziran 2018 - Temmuz 2019 arasındadır (Grafik 4). İkincisi, Kasım 2020 - Ekim 2021 dönemi olup, Kasım 2020 - Mart 2021 dönemi arasında para politikasının kademeli olarak

sıkılaştırıldığı, sonrasında ise politika faiz indirimleri ile enflasyon beklentilerinin artmaya başladığı bir döneme denk gelmektedir. Üçüncü dönemin ise 2023 yılı Ocak ayı sonrasında başladığı ve bu dönemin de diğer iki döneme benzer şekilde para politikasının sıkılaştırıldığı 2023 yılı Haziran ayı ve sonrasında içerdiği görülmektedir. Ayrıca, bu dönemdeki iki grup arasındaki faiz farkının diğer iki döneme kıyasla daha yüksek olduğu gözlenmektedir. Özetle, para politikasının sıkılaştığı ve bankaların fonlama maliyetlerinin yükseldiği dönemlerde yüksek ve düşük montan arasındaki faiz farklarının arttığı görülmektedir. Bilindiği gibi bankaların aktif durasyonları pasif durasyonlarına göre daha yüksektir; bu durum vade uyumsuzluğu (maturity mismatch) problemi doğurmaktadır. Faizlerin arttığı dönemlerde bankaların kârlılıkları vade uyumsuzluğu nedeniyle olumsuz etkilenmektedir. Bunun yanı sıra döviz kuru oynaklığının yükseldiği ve enflasyon beklentilerinin bozulduğu dönemlerde mevduat sahiplerinin TL ve YP tercihi değişmektedir. Bankalar bu gibi dönemlerde TL ve YP likidite pozisyonlarını korurken kârlılıklarındaki düşüşü azaltmak için yüksek montanlı mudilere yönelebilmekte ve onlara daha yüksek faiz vermeyi tercih edebilmektedir. 2022 yılı Ekim ayında bankaların TL mevduat payına göre YP mevduat için tutulan zorunlu karşılıklar üzerinden komisyon ödemesi alınmaya başlanırken 2023 yılı Ocak ayında ise TL mevduat payına göre menkul kıymet tesis oranı farklılaştırılmıştır. Bu nedenle, 2022 yılı Ekim ayından 2023 yılı Haziran ayındaki para politikasındaki sıkılaşmaya kadar olan sürede, reelleştirilmiş yüksek ve düşük montanlı mevduat faizleri arasındaki farkın yükselmesinde TL mevduat payının¹ artırılmasına yönelik hedeflerin etkili olabileceği düşünülmektedir. Bu dönemde bankaların hedeflerine hızlıca ulaşabilme amacıyla yüksek montanlı mevduata yönelmiş olabileceği değerlendirilmektedir.

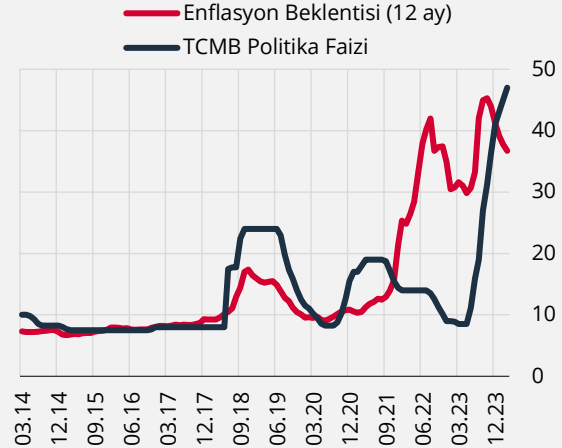
Grafik 3: Yüksek ve Düşük Montan TL Reel Mevduat Faiz Farkı (4HO, % Puan)

Kaynak: TCMB.

Reelleştirmede 12 aylık enflasyon beklentisi kullanılmıştır.

Grafik 4: Enflasyon Beklentileri ve Politika Faizi (%)

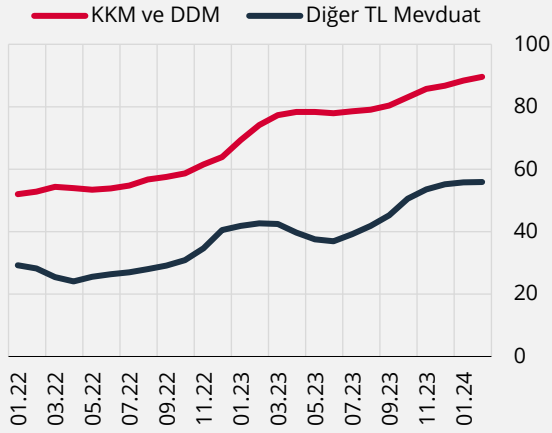

Kaynak: TCMB.

2023 yılı sonrasında reelleştirilmiş yüksek ve düşük montanlı faiz farkının oldukça yükseldiği ve 5 Nisan itibarıyla 13,6 yüzde puana çıktığı görülmektedir. Bu dönemdeki artışta, 2023 yılı Ağustos ayında uygulamaya alınan kur korumalı hesaplardan TL mevduata geçiş hedeflerinin de etkili olduğu değerlendirilmektedir. Yüksek montanlı mevduatın toplam mevduattaki payının kur korumalı hesaplarda (KKM ve DDM) daha yüksek olduğu görülmektedir (Grafik 5). Ayrıca TL mevduata geçiş hedeflerinin etkisiyle, bankaların diğer TL mevduata ödedikleri faiz, kur korumalı hesapların faizlerine kıyasla daha yukarıda oluşmaktadır (Grafik 6). Özetle, TL mevduata geçiş hedeflerinin etkisiyle kur korumalı hesaplardan TL hesaplara geçişte payı görece daha fazla olan yüksek montanlı mudileri ikna etmek için bankaların çok daha yüksek faiz oranları sunması neticesinde, yüksek ve düşük montanlı faiz farkının açıldığı değerlendirilmektedir.

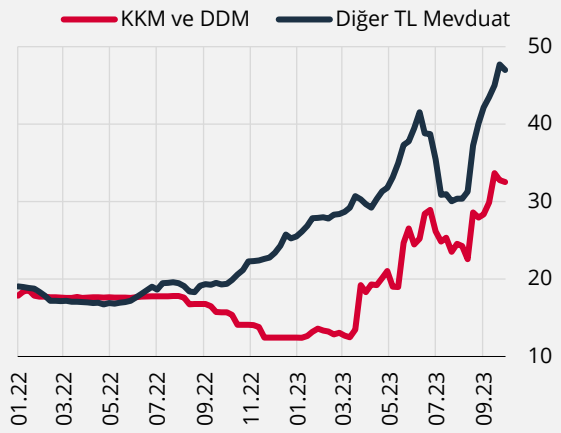
¹ 2023 yılı Ağustos ayı öncesindeki TL pay hedeflerinde kur korumalı ve döviz dönüşümlü mevduat TL mevduat olarak kabul edilmekteydi.

Grafik 5: Yüksek Montanlı TL Gerçek Kişi Mevduatın TL Toplam Gerçek Kişi Mevduattaki Payı (% Pay)

Kaynak: TCMB.

Grafik 6: Kur Korunmalı Hesaplar ve Diğer TL Mevduat Faizleri (%)

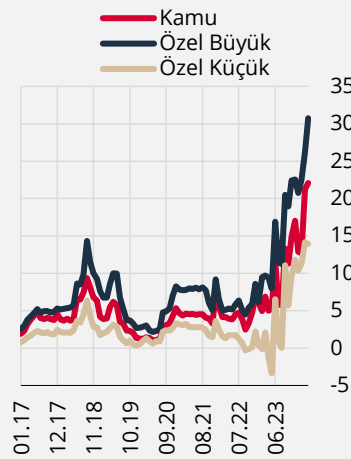

Kaynak: TCMB.

* Diğer TL mevduatta, kur korunmalı hesaplardan TL mevduata geçenlerin faizleri ile birikimlerini standart TL mevduatta değerlendirmeye devam eden müşterilerin faizleri yer almaktadır.

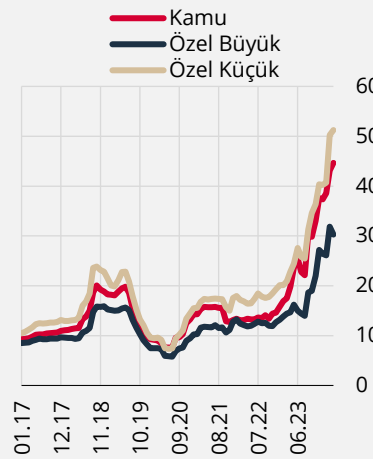
Bankalarca yüksek ve düşük montanlı mevduata ödenen faiz farklarının bankaların likidite durumları, banka büyüklükleri, bankaların sahiplik yapısı ve iş modelleri ile de yakından ilişkili olabileceği değerlendirilmektedir. Bunun için katılım bankaları ile kalkınma ve yatırım bankaları analiz dışı bırakılarak bankacılık sektörünün aktif büyüklüğünün yüzde 84'ünü oluşturan 19 bankanın verileri analiz edilmiştir. Banka büyüklükleri ve bankaların sahiplik yapısının etkisini incelemek için bankalar, kamu mevduat bankaları, büyük ölçekli özel mevduat bankaları ve küçük ölçekli özel mevduat bankaları olarak gruplandırılmıştır. Bankaların likidite durumlarının faiz farklılaşmasına etkisini analiz etmek için likit varlık oranı ve TL piyasa fonlaması payı olmak üzere iki farklı değişken kullanılmıştır. Likit varlık oranı, nakit değerler, repoya ve teminata konu olmayan serbest menkul değerler, yurt dışı serbest mevduat, para piyasalarından alacaklar, yurt içi bankalardan alacaklar, ters repo alacakları ve zorunlu karşılıkların aktiflere oranı olarak hesaplanmıştır TL piyasa fonlaması payı ise bankaların swap ve açık piyasa işlemleri yoluyla elde ettiği TL fonlamanın aktifine oranı olarak tanımlanmıştır. Likidite durumuna ilişkin oranları medyan değer üzerinde olan bankalar yüksek, diğerleri düşük olarak gruplandırılarak bu iki grubun mevduat faizlerindeki ayrışma incelenmiştir.

Grafik 7: Yüksek ve Düşük Montan TL Nominal Mevduat Faiz Farkı, Banka Gruplarına Göre (4HO, % Puan)

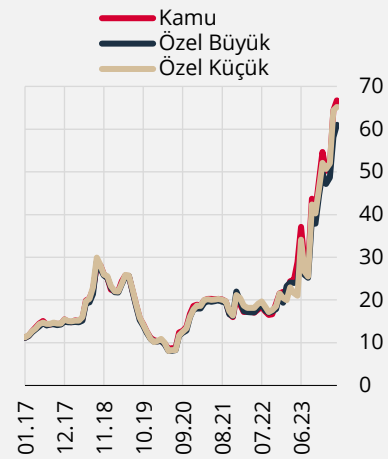
Kaynak: TCMB.

Grafik 8: Düşük Montan TL Nominal Mevduat Faizleri, Banka Gruplarına Göre (4HO, %)

Kaynak: TCMB.

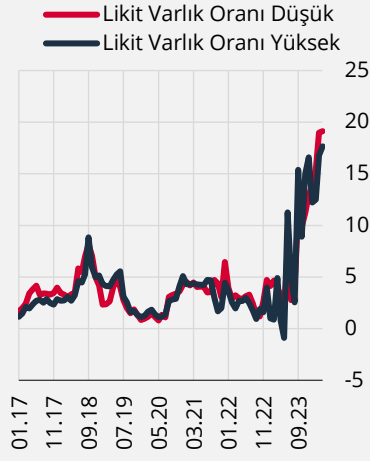
Grafik 9: Yüksek Montan TL Nominal Mevduat Faizleri, Banka Gruplarına Göre (4HO, %)

Kaynak: TCMB.

Yüksek ve düşük montanlı mevduat faizleri arasındaki farkta banka gruplarının da önemli bir belirleyici olduğu görülmektedir. İncelenen tüm dönemde, küçük ölçekli özel bankalardaki mevduat faiz farkı diğer banka gruplarına kıyasla daha düşükken büyük ölçekli özel bankalardaki faiz farkı ise daha yüksektir. Bununla birlikte, montana göre faiz farkının banka grupları arasında ayrışmasında, yüksek montanlı mevduata uygulanan faiz oranlarından ziyade, bankaların düşük montanlı mevduata uyguladıkları faiz oranlarındaki ayrışmasının daha belirgin olduğu görülmektedir. Büyük ölçekli özel bankalar diğer bankalara kıyasla düşük montanlı mevduata daha az mevduat faizi önermekte olup, bu durum da ayrışmada etkili olmaktadır (Grafik 7, Grafik 8 ve Grafik 9).

Grafik 10: Yüksek ve Düşük Montan TL Nominal Mevduat Faiz Farkı, Likit Varlık Oranı Grubuna Göre (4HO, % Puan)

Kaynak: TCMB.

Grafik 11: Düşük Montan TL Nominal Mevduat Faizleri, Likit Varlık Oranı Grubuna Göre (4HO, %)

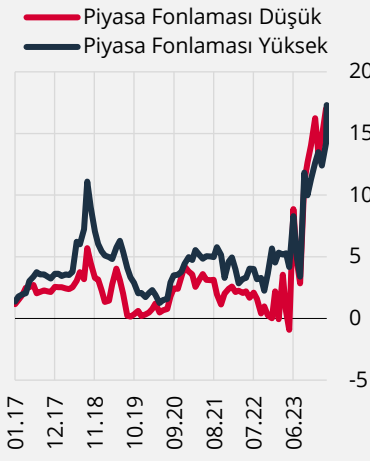
Kaynak: TCMB.

Grafik 12: Yüksek Montan TL Nominal Mevduat Faizleri, Likit Varlık Oranı Grubuna Göre (4HO, %)

Kaynak: TCMB.

Grafik 13: Yüksek ve Düşük Montan TL Nominal Mevduat Faiz Farkı, Piyasa Fonlamasına Göre (4HO, % Puan)

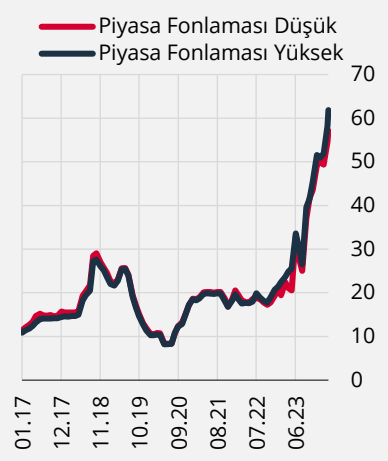
Kaynak: TCMB.

Grafik 14: Düşük Montan TL Nominal Mevduat Faizleri, Piyasa Fonlamasına Göre (4HO, %)

Kaynak: TCMB.

Grafik 15: Yüksek Montan TL Nominal Mevduat Faizleri, Piyasa Fonlamasına Göre (4HO, %)

Kaynak: TCMB.

Likit varlık oranı düşük ve yüksek olan bankaların, yüksek ve düşük montanlı mevduat faizleri arasında bir ayrışma olmadığı görülmektedir (Grafik 10, Grafik 11 ve Grafik 12). Diğer taraftan, TL piyasa fonlaması payı yüksek bankaların 2023 yılı Haziran ayına kadar TL piyasa fonlaması payı düşük bankalara kıyasla faiz farkının daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu farklılaşmaya da banka gruplarına benzer şekilde, yüksek montanlı mevduata önerilen faizlerden ziyade düşük montanlı

mevduat faizlerindeki ayrışma etki etmektedir. TL piyasa fonlaması payı yüksek olan bankaların düşük montanlı mevduata diğer bankalara kıyasla 2023 yılı Haziran ayına kadar daha düşük faiz önerdiği görülmektedir. Bu bankaların bu dönemde likidite ihtiyaçlarını piyasa fonlaması ile yapmayı tercih etmeleri, TL mevduata olan taleplerini azaltmış ve düşük montanlı mevduata daha düşük faiz vermelerine neden olmuştur. Diğer taraftan, 2023 yılı Haziran ayı sonrasında bu ayrışmanın kaybolduğu görülmektedir. Kur korumalı mevduatların bakiyesinin TL'deki değer kaybının etkisi ile yükselmesi ve piyasadaki TL likiditenin artmasının bu durumda etkili olabileceği değerlendirilmektedir (Grafik 13, Grafik 14 ve Grafik 15).

Özetle, bankalarca yüksek ve düşük montanlı mevduat sahiplerine verilen faizlerin para politikasının sıkılaştığı, enflasyon beklentilerinin bozulduğu ve kur oynaklığının arttığı dönemlerde yükseldiği izlenmektedir. Kur korumalı hesapların yüksek montanlı mevduat grubunda yoğunlaşması ve 2023 yılı Ağustos ayında bu hesaplardan TL mevduata geçiş hedeflerinin getirilmesinin de sonraki dönemde faiz farklılaşmasına katkı verdiği değerlendirilmektedir. Ayrıca, bankaların sahiplik yapısının, büyüklüğünün ve piyasa fonlaması payının da montana göre faiz farklılaşmasında etkili olduğunu görülmektedir. Kur korumalı hesapların azaltılması yönündeki politikaların katkısı ile kur korumalı hesapların mevduattaki payı düştükçe ve enflasyon beklentileri iyileştikçe söz konusu faiz farkının azalacağı değerlendirilmektedir. Düşük montanlı mevduata sahiplerinin yüksek montanlı mevduata benzer faizler alması, söz konusu mevduat sahiplerinin tüketim yerine tasarruf tercihini artırarak enflasyon görünümüne olumlu katkıda bulunacaktır.